

רשימות

בפרשת השבוע

פורים

ארורה זרש אשת מפחידי [מתוך הפיוט הנאמר לאחר קריאת המגילה]

ראשית יש להבין למה רק זרש ארורה, מה עם כל אוהביו שהצטרפו אליה שנאמר [ה' י"ד] "ותאמר לו זרש אשתו וכל אהביו יעשו עץ..."? עוד קשה מדוע היא ארורה הרי לבסוף חזרה בה שאמרה "אם מזרע היהודים..?"

י"ל שהיא היתה היוזמת המציעה את רעיון העץ בשביל מרדכי, ויועציה רק הצטרפו ולא יזמו זאת ולכן הם ראשונים לא מופיעים ראשונים בפסוק, אפילו כשהגיע לביתו קרא ראשונה להם שנאמר [ה' י'] "וישלח ויבא את אהביו ואת זרש אשתו", ולכן הפסוק היה צ"ל שהם ענו תחילה וגם זרש, ומכיון שהפסוק החליף בניהם ומביא את זרש תחילה סימן הוא שהיא היתה היוזמת.

ומה שכתוב אח"כ [ו' י"ג] שהאוהבים ואשתו [שהפסיקו להיות אוהבים והפכו להיות חכמים] ואמרו "אם מזרע היהודים מרדכי...", לכאורה אשתו חזרה בה ולמה עדיין נחשבת לאשת מפחידי? אלא שרואים בפסוק [שם] שהיא הצטרפה אליהם כמו שמשמע בפסוק "ויאמרו לו חכמיו זרש אשתו", תחילה חכמיו ורק אח"כ זרש, אפילו שהמן פנה בתחילה דבריו לאשתו שנאמר "ויספר המן לזרש אשתו ולכל אהביו". [ומה ששינה הפסוק מאהביו לחכמיו, י"ל שפסקו להיות אהביו לאחר שראו אותו מתחיל ליפול, דבר המראה את חולשת האהבה ביניהם].

ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר [ח' ט"ז]

ובגמ' מגילה [טז:]: אמר רבי יהודה, אורה זו תורה וכן הוא אומר "כי נר מצוה ותורה אור", שמחה זו יום-טוב, ששון זו מילה, וכן הוא אומר "שש אנכי על אמרתך", ויקר אלו תפילין, וכן הוא אומר "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", ותניא רבי אלעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש. ע"כ. כן הוא גם בתרגום על המגילה שפירש שהפסוק בא לומר שכעת ליהודים היתה רשות לעסוק בתורה ולשמור שבת ומועד ולמול בניהם ולהניח תפילין. פירוש שעד עתה בגלל גזירות המן נאסר על היהודים לקיים המצוות, וכעת לאחר הניצחון הותר להם לקיים המצוות.

והיכן מצינו את גזירות המן? י"ל לפי התרגום שני על הפסוק "ודתיהם שונות מכל עם", מבאר באריכות את מצוות היהודים ומנהגיהם בימים טובים, כמו כן כתוב שם על שמירת שבת ביום השביעי, ולימוד תורה, וגם מוזכר על ברית המילה ביום השמיני לתינוק והמן מתלונן שאין הם מרחמים עליהם, ומכיון שבדברים אלו התלונן על היהודים לפני אחשורוש י"ל שהפכו מאוחר יותר לגזירות ממש. [לגבי תפילין שלא מוזכר בדבריו י"ל שהיהודים בעצמם לא הניחו, כיון שנאמר עליהם בפסוק "ויראו ממך", לא רצו לריב עם הגויים]. ובפיוט על הניסים שנאמר בפורים "ביקש להשמיד להרוג את כל היהודים", אף על פי שגזר גם על המצוות ומדוע אין זה מוזכר שם כמו שמוזכר בעל הניסים הנאמר בחנוכה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", י"ל שעיקר הגזירה של המן היתה על הגוף ולא על המצוות, והא ראייה שזוהי מוזכר בפירוש בפסוקים.

אך בתרגום שני פירש באופן שונה והוא שכעת לאחר הניצחון היתה ליהודים שמחה גדולה המתבטאת בכמה צורות של שמחה וכפשטות לשון הפסוק.
 לפי זה צריך להבין מה צריך פעמיים שמחה שהרי נאמר על דברי תורה בפסוק "פקודי ה' ישרים משמחי לב", א"כ כיון שהיו שמחים כבר מהתורה מה צריך שוב שמחה?
 אלא י"ל ששמחה הבאה מהתורה היא שמחה מיוחדת של אורה ואין היא דומה לשמחה אחרת, עוד י"ל שדברי תורה מביאים לשמחת הלב שהיא שמחה יותר פנימית.

היוצא ביומי דניסן

הנה השו"ע בסימן רכ"ו כתב "היוצא בימי ניסן וראה אילנות שמוציאין פרח אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם, ואינו מברך אלא פעם אחת בכל שנה ושנה, ואם איחר לברך עד אחר שגדלו הפירות לא יברך עוד".

א. לכאורה אם הפרחים של לבלוב העצים גם מריחים טוב, אז לכאורה יצטרך לברך חוץ מברכת האילנות גם את ברכת הריח שהוא "בורא עצי בשמים", וכמו למשל אם נטל תפוח לאכלו ולפני שאכלו נדף ריחו בטוב, מברך שנתן ריח טוב בפירות, ואחר כך מברך העץ, אך יתכן לומר שכאן הדבר שונה שהרי נאמר בלשון הברכה "להנות בהם בני אדם", ולא מזכיר איזו הנאה ואולי כולל כל ההנאות, וממילא ברכה אחת תספיק. וצ"ע.

ב. הנה רוב האנשים מברכים בחודש ניסן כלשון הגמרא, ואפילו שהתחילו העצים ללבלב קודם ועל פי הפוסקים אין צריך לברך דוקא בניסן, אך הם רוצים לקיים גם את דברי חכמי הקבלה שאומרים שיש ענין לברך דוקא בניסן, ויש להבין זאת אם הולך למקום מסוים שבו יש את העצים ואז הולך הוא בחודש ניסן, אך יש להעיר במי שיש לו עצים בכניסה לביתו ומריחים ומלבלבים כבר בחודש אדר, שכאורה אז יצטרך לברך מיד, כי מצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה, ואף שכתב בשו"ת מהרי"ל [סימן קמג] שאם אחד ראה פרי חדש מקודם עדיין יכול לברך שהחיינו כיון שעדיין יש לו שמחה והביא ראה מברכת האילנות שיכול לברך כל זמן שעדיין יש לו שמחה מהעצים כל זמן שלא גדלו הפירות. ע"כ, אך י"ל שכל זה אם השאלה היא האם עדיין יכול לברך אף שכבר ראה מקודם, ועל זה המהרי"ל אומר שעדיין יכול לברך כיון שעדיין שמח, אך אם השאלה היא בפעם הראשונה כשרואה ונהנה האם עליו לברך עכשיו, ודאי התשובה תהיה שיברך מיד, וכמו בברכת שהחיינו שבפעם הראשונה מברך מיד שהחיינו, שמצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה ובפרט כאן שאפשר והאילנות לא ילבלבו יותר, כי מי ערב לו שיהיו שם למחר. [עוד י"ל שאם רק מין אחד מלבלב כעת ורוב האילנות מלבלבין מאוחר יותר, שיכול לברך בזמן רוב האילנות, כיון שאז נהנה יותר והנפש מתפעלת יותר].

ג. בנוסח הברכה יש לדייק ולהסביר, מדוע כתוב "וברא בו בריות טובות", והרי אנו מברכים כעת על האילנות, ומדוע הכניסו לברכה מילים אלו שהולך על בני אדם? אלא י"ל שרק בריות טובות שפירושו כאלה שיש להם עין טובה, רק להם יש הנאה מאילנות טובות, שיכולים להעריך בעין טובה, את החסד שעשה ה' עם בריותיו בתתו להם אילנות טובים, וטוב עין הוא יברך.

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו haseforim@gmail.com